

FÒRUM

Moderadora Iolanda Llambrich

Núria Bosch

«Els Països Catalans financen l'Estat espanyol. No hi ha cap cas comparable a Europa»

Una conversa amb Albert Castellanos

La conversa entre Núria Bosch (Bigues i Riells, 1955) i Albert Castellanos (Barcelona, 1978) destil·la la complicitat inherent de dues persones que comparteixen vocació acadèmica, esperit de servei públic i, malgrat venir de tradicions diferents, una mateixa manera de veure i entendre el país. Catedràtica d'Hisenda Pública de la UB, Bosch és un clar exponent de les persones que han transitat del federalisme a l'independentisme per la incapacitat de l'Estat espanyol d'entendre Catalunya. I avui, Bosch ocupa la vicepresidència del Consell Assessor per a la Transició Nacional creat per la Generalitat de Catalunya. Amb Castellanos, professor d'Economia de la UPF i secretari de Política Econòmica i Treball d'Esquerra, trobem un bon exemple de la generació formada en democràcia que des de sempre ha volgut un estat propi en el si de la UE. Cara a cara dues generacions amb recorreguts polítics diferents, però un objectiu comú: construir la República Catalana.

Iolanda Llambrich: Les balances fiscals que s'han anat publicant han contribuït a constatar el maltractament econòmic i financer que pateix Catalunya?

Núria Bosch: La conscienciació que hi ha hagut és d'espoli fiscal. Trias Fargas ja calculava balances fiscals. Recordo que la primera que vaig fer la vaig calcular amb l'Antoni Castells per la Fundació Bofill el 1987. Així ha anat calant d'una forma realment progressiva aquest maltractament fiscal. Un persona que hi ha contribuït molt és en Ramon Tremosa, company de Facultat, perquè nosaltres quan calculàvem balances érem prudents i parlàvem de dèficit i ell fa que s'estengui l'ús de l'expressió espoli fiscal. I la conscienciació progressiva del maltractament fiscal ha contribuït al creixement del sentiment independentista. Aquí però cal fer un incís perquè tota l'argumentació que tot el sentiment independentista ve per raons econòmiques és una simplificació que no es pot fer perquè hi ha altres raons. Som una nació i per tant volem tenir un estat. També hi contribueix el

maltractament de l'Estat espanyol a la llengua i la cultura. Per tant no es pot reduir tot a l'explicació econòmica. Si volem obrir-nos al món, cal explicar que som un nació, que teníem un estat i que un dia vam perdre la sobirania.

Albert Castellanos: Aquesta consideració és important a nivell europeu. Cal explicar si volem ser una altra Padània o volem ser Escòcia. En el primer cas es tractaria d'una reivindicació econòmica i en el segon cas també hi ha el fet nacional. El que es va viure l'Onze de setembre als carrers de Barcelona és com si tota la tasca que fa anys que s'està fent hagués emergit en poques setmanes. Semblava que la gent era impermeable a les dades que demostren que hi ha un espoli. Ara podem pensar que això no era així. A part de la popularització de l'espoli econòmic, a la qual hi han contribuït acadèmics com en Ramon Tremosa i altres professors universitaris, també cal destacar la institucionalització que ha viscut. I aquí s'ha de destacar una acció política clau per sensibilitzar a la pobla-

» Bosch: La conscienciació progressiva del maltractament fiscal ha contribuït al creixement del sentiment independentista

ció. Esquerra va impulsar la primera campanya denunciant l'espoli fiscal el 1992 sota el lema «Els nostres impostos a Catalunya». I no només ho va fer en solitari, sinó que es va haver d'enfrontar amb el menyspreu i les acusacions de ser insolidaris de bona part de l'arc parlamentari català. Per sort, les balances fiscals han fet caure moltes benes dels ulls. I avui, totes les formacions polítiques catalanistes —i fins i tot les no tan catalanistes— han fet seu el discurs de l'espoli fiscal. Però si hi ha un nom propi a destacar, aquest es el d'en Josep Hugué. Sense la seva tenacitat, difícilment avui tindríem un discurs tan sòlid de denúncia del maltracte econòmic dels Països Catalans.

Sense tenir en compte tot això, difícilment s'entendria com arriba un moment que la Generalitat decideix fer el càlcul de les balances fiscals des de la Conselleria d'Economia, primer el conseller Castells i després el conseller Mas-Colell. També arriba un moment que el Govern espanyol —encara que evidentment en molts aspectes de finançament no ha complert els seus pactes— no té més remei que fer un càlcul i donar una validesa als càlculs per publicar les balances fiscals. Unes balances del 2005 que són publicades

el 2008. Ara mateix dubto molt si es tornaran a publicar perquè evidencien l'espoli que pateix Catalunya i el conjunt de Països Catalans: les Illes Balears, el Principat de Catalunya i el País Valencià ocupen els tres primers llocs del rànquing de dèficit fiscal respecte al PIB.

Núria Bosch: En aquest sentit és molt important poder comparar amb altres comunitats autònomes i per això es va lliurar un autèntica batalla per establir la metodologia del càlcul de les balances fiscals. Des de l'Estat espanyol, els acadèmics que calculaven balances fiscals defensaven el mètode del flux del benefici el qual consisteix en repartir per població les despeses, entre d'altres, dels ministeris enlloc d'imputar-ho a Madrid perquè es considera que beneficien a tots els ciutadans. En canvi, el mètode que sempre ha defensat Catalunya és el del flux monetari, imputant la despesa allà on es produeix. Si tens uns funcionaris en un territori i els pagues un sou ho imputes en aquell territori, de la mateixa manera que si fas una inversió en un territori l'imputes en aquell territori. Aquest mètode no l'acceptaven perquè posava encara més en evidència les diferències i desequilibris territorials. Els

Països Catalans, amb aquest mètode augmentava molt el seu dèficit fiscal i en canvi el saldo de Madrid disminuïa. Amb en Guillem López-Casasnovas vam estar a l'Institut d'Estudis Fiscals del Ministeri d'Hisenda reunits en una comissió per tal de concretar la metodologia de càlcul. Vam haver de lluitar perquè s'acceptés el mètode del flux monetari perquè els acadèmics d'universitats espanyoles i els tècnics del Ministeri demanaven com a mètode de càlcul el flux del benefici. Cal destacar, en aquest punt, el paper que va jugar el director de l'Institut d'Estudis Fiscals, José Ruiz Huerta, que canalitzava el debat. Ens va donar suport perquè sinó no ens n'hauríem sortit. Allà vam guanyar una batalla i el Ministeri va haver de presentar les balances amb els dos mètodes. Des del punt de vista acadèmic també va significar fer un pas endavant perquè es menyspreava el mètode del flux monetari.

Albert Castellanos: Els acadèmics actuaven fins llavors amb la lògica de l'Estat que considera que tot el que eren estructures d'àmbit estatal se suposava que s'havien d'imputar sense criteris d'àmbit geogràfic. Un exemple, defensat pel conseller Mas-Colell, és el del Museu del Prado. Si la seva despesa

Castellanos: Veig més factible la independència de Catalunya que resoldre el tema del finançament

s'ha d'imputar a tots els ciutadans de l'Estat, s'ha de fer el mateix amb el MNAC, del qual també en gaudeixen tots els ciutadans de l'Estat. Sense exagerar, podem dir que part de l'èxit de l'independentisme es deu als acadèmics que en el seu moment van guanyar unes batalles que amb posterioritat s'han canalitzat políticament.

Iolanda Llambrich: Quin és l'impacte del dèficit fiscal sobre l'economia catalana? Es pot trobar algun cas similar a nivell internacional?

Núria Bosch: En termes absoluts, Catalunya és la comunitat que aporta més recursos a l'Estat; i en funció del PIB, les Balears. A l'extrem oposat hi ha Extremadura, Andalusia, les dues Castelles, Astúries i Galícia. El País Basc no té ni dèficit ni superàvit, és neutre pel sistema de concert econòmic. En bona part, Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears, és a dir, els Països Catalans financen l'Estat espanyol. No hi ha cap precedent ni cas comparable a nivell europeu. Flandes té un dèficit del 4% del PIB, a Alemanya tenen uns saldos fiscals molt més baixos. El Canadà, els Estats Units i Austràlia calculen les balances fiscals sistemàticament. A Austràlia ho fa el Tresor, l'organisme públic que ho publica periòdicament. Als Estats Units l'estat que té un dèficit fiscal més alt és de l'ordre del 4% o el 5% del PIB. Massachusetts per exemple, que ara el Govern sempre cita, té un 2% de dèficit respecte el PIB. A més, cal destacar que tots aquests països calculen les seves balances fiscals pel mètode del flux monetari.

Albert Castellanos: Per parlar de dèficit fiscal, s'ha pres molt com a referència la sentència del Tribunal Constitucional alemany, la qual s'ha interpretat malament, ja que

Bosch: El problema és polític. El concert econòmic es pot aconseguir amb una disposició addicional a la LOFCA. Però no hi ha voluntat de negociació per part de l'Estat

contràriament al que es pensa, no fixa un límit quantitatiu de dèficit fiscal. En cap cas es diu que el límit sigui el 4%. El que sí que s'ha dit és que un desequilibri excessiu en els fluxos territorials pot perjudicar el desenvolupament d'aquelles regions, d'aquells Länder que són aportadors nets. D'altra banda, no tots els països calculen sistemàticament les seves balances fiscals, però hem de tenir en compte que les balances fiscals es calculen quan hi ha un fet nacional. Si no va lligat a un sentiment nacional de pertinença, les balances no tenen gaire sentit.

Núria Bosch: Això és important. Tu fas una aportació a un territori, ets «solidari» que se'n diu, però si tu no et sents lligat i identificat a aquest territori, aquesta «solidaritat» la qüestionen. Si Catalunya es sentís part de l'Estat espanyol, es sentís molt espanyola, no es qüestionaria tant aquest aportació. És a dir, la nostra identitat nacional fa que ens qüestionem més l'aportació econòmica que fem a l'Estat.

Albert Castellanos: Salvant les distàncies, perquè caldria introduir molts matisos, en funció dels càlculs que s'apliquin, a Madrid la balança fiscal també li és desfavorable però dubto

que ningú tregui conclusions polítiques de l'efecte que té a la Comunitat de Madrid aquest dèficit respecte de la resta de l'Estat.

Iolanda Llambrich: Històricament, el dèficit fiscal ha anat evolucionant a l'alça?

Núria Bosch: La sèrie que té la Generalitat, que va des de 1986 fins ara, i que s'ha calculat bàsicament amb la mateixa metodologia mostra una tendència creixent. Fa poc ho assenyalava l'Elisenda Paluzie: des de finals de la dècada de 1990 i a principis dels 2000 ha crescut, hi ha hagut una tendència a créixer en termes de PIB i en termes d'euros per habitant i també en termes d'euros constants. El 1986, el dèficit era de 1.000 euros per capita i la darra dada que tenim, que és de 2010, ja el xifra en 2.260 euros per capita. La renda de Catalunya ha crescut i això porta al fet que al ser més rics també apor-tem més. També cal destacar que els diferents models de finançament que ha tingut la Generalitat no han corregit aquest dèficit. La disminució d'aquest dèficit fiscal, a més, sempre ha estat un argument a l'hora de canviar i millorar el sistema de finançament de la Generalitat i fins ara no s'ha aconseguit.

Albert Castellanos: És una paradoxa perquè s'ha anat millorant. Ningú nega que els successius acords de finançament sempre han suposat passos endavant. Però per contra el dèficit s'ha mantingut al voltant del 8 o el 8'5% del PIB. Com pot ser això? Els avenços que s'han fet no han solucionat el problema de fons. Cal tenir en compte que la millora de recursos que ha tingut la Generalitat en el darrer model de finançament i també en els anteriors, ha vingut per un augment de l'aportació extraordinària de recursos de l'Estat i no per un canvi en els fluxos. Sempre s'ha mantingut l'estatu quo d'aquelles comunitats que eren beneficiaries netes del model, és a dir, que rebien més del que pagaven, mai han perdut en els successius models. Davant de les demandes de Catalunya, l'Estat ha posat més diners sobre la taula per fer el pastís més gran, però la part del pastís que nosaltres posàvem i el que rebíem a canvi no ha canviat.

Núria Bosch: A vegades ens diuen, que mai un model de finançament havia aconseguit tants milions per Catalunya. D'acord, però mai cap model havia portat tants milions a Andalusia i Extremadura. Com dius, han fet el pastís més gros, però som els mateixos a repartir i per tant l'estatu quo no varia.

»» Castellanos: En el darrer model de finançament, l'Estat ha posat més diners sobre la taula per fer el pastís més gran, però la part del pastís que posem i la que rebem no ha canviat

Albert Castellanos: Els diners que l'Estat va posar de més en el darrer model ara s'estan traduint en retallades, perquè l'Estat es va endeutar. Podem concloure que tots els models de finançament han estat un joc de suma zero, no en valors absoluts, però sí a l'hora del repartiment. Per tot això, podem dir que els principis del federalisme no s'han arribat a practicar mai.

Núria Bosch: M'he cansat d'explicar els criteris que havia de seguir el model de finançament per tal que sigui un model just en la distribució dels recursos. I hi ha un moment que veus que és impossible. La reforma de l'Estatut va començar bé, però quan va arribar a Madrid es va diluir completament. Es pretenia l'anivellament parcial basat en el principi d'ordinalitat, de tal manera que les nostres aportacions no ens fessin perdre posicions en el rànquing de capacitat financera de les comunitats. Això és el que es pretenia. Des d'aquí es presentava un model en aquest sentit, però en les negociacions a Madrid en va sortir un model molt complicat. Sí que diu que s'aportarà el 75% i l'altre 25% de recursos queden a la comunitat, però després es van afegir fons i més fons addicionals que desvirtuaven completament el principi d'ordinalitat.

Llavors arribes a la conclusió que és impossible construir una relació federal: hem volgut fer un nou Estatut i no ens n'hem sortit. Per tant, només queda un camí.

Albert Castellanos: Si fem una comparativa com si les comunitats autònomes fossin persones, tindríem un grup de persones amb salaris diferents i després d'aplicar els impostos els que tenen un salari més alt guanyarien menys que la mitjana. I en canvi, els que guanyen menys, després d'aplicar els impostos passen a guanyar més que la mitjana. En el nostre cas passa amb Castella i Lleó i Extremadura, que amb una capacitat fiscal per sota de la mitjana acabaven rebent recursos per sobre de la mitjana. Un resultat del tot absurd.

Iolanda Llambrich: El concert econòmic és la solució? És viable a Catalunya? És viable per l'Estat espanyol?

Núria Bosch: Si realment es basa en el model del País Basc o Navarra obtens sobirania fiscal. Gestiones els teus impostos, tens capacitat normativa, lògicament limitada per les normes d'harmonització europees, i llavors, com que encara formes part d'un Estat fas una aportació per contribuir a

Bosch: Arribes a la conclusió que és impossible construir una relació federal: hem volgut fer un nou Estatut i no ens n'hem sortit. Per tant, només queda un camí

les tasques que l'Estat realitza per tu, com per exemple la representació exterior, l'Exèrcit o el que sigui. Per tant, lògicament, aquest model reduiria el dèficit fiscal.

Albert Castellanos: És viable. Si convius amb el model basc i navarrès, per tant no hi ha cap raó per pensar que des d'un punt de vista jurídic no es pogués aplicar aquest model a Catalunya. Un altre tema és econòmicament. Si s'apliqués el sistema de concert, què farien la resta de comunitats autònomes espanyoles, mancant l'aportació catalana? Espanya, tal i com està concebuda probablement no seria viable, s'hauria de redissenyar.

Núria Bosch: El problema és polític. El concert econòmic es pot aconseguir amb una disposició addicional a la LOFCA. Però no hi ha voluntat de negociació per part de l'Estat com es va veure el passat setembre quan Mariano Rajoy va rebre Artur Mas a la Moncloa. El Pacte Fiscal en la línia del concert econòmic estava damunt la taula. I ni tan sols van voler entrar a parlar-ne. La pròpia LOFCA fa una disposició addicional per Navarra i el País Basc. Per tant es podria resoldre de la mateixa manera, fent una disposició addicional per

Catalunya, sense modificar la LOFCA ni molt menys la Constitució.

Albert Castellanos: És més realista assolir la independència, abans que plantejar una solució a l'encaix econòmic de Catalunya dins l'Estat espanyol. Aquesta via està tancada. Veig més factible la independència de Catalunya que resoldre el tema del finançament. ◀